

Impact burgerinitiatieven: (big) data, wat heb je eraan?

Burgerinitiatieven zoeken steeds vaker naar manieren om hun maatschappelijke waarde aan te tonen. Om er zelf van te leren of om verantwoording te kunnen afleggen aan buurtbewoners, gemeenten, fondsen of andere partijen die (financiële) ondersteuning bieden. De vorig jaar verschenen publicatie 'Effecten zichtbaar maken' (Van Schaijk et al., 2020) biedt handvatten om effecten als burgerinitiatief zelf in kaart te brengen. In deze notitie borduren we daarop voort. We gaan na of en hoe burgerinitiatieven daarbij gebruik kunnen maken van big data en openbare databronnen.

Door: Martijn Bool, Stephan de Jongste (Movisie)
M.m.v: Frans van Zoest (Vilans)

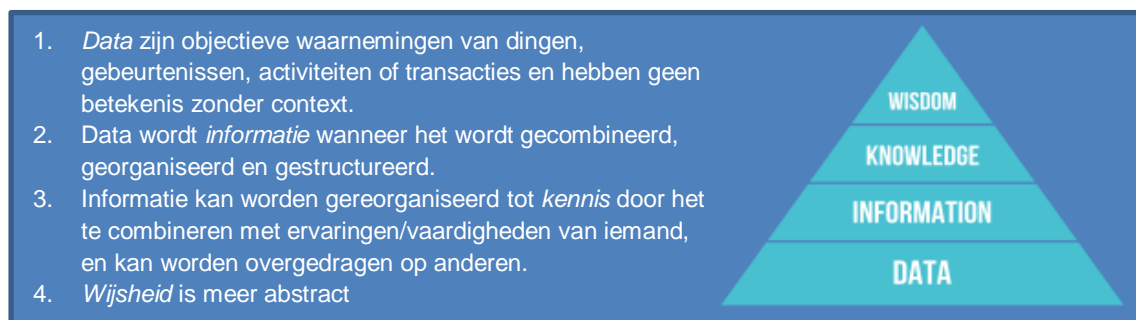
Inwoners verenigen zich in samenwerkingsverbanden zoals wijkcoöperaties, buurtbedrijven, energiecoöperaties om maatschappelijk vraagstukken aan te pakken. Belangrijkste overeenkomst tussen deze vormen van collectieve burgeractie zijn het zelforganiserende karakter en het handelen vanuit een sociale of maatschappelijke doelstelling ([Van Schaijk et al., 2020](#)).

Directe en bredere effecten

Deze burgerinitiatieven staan voor de belangrijke vraag wat ze kunnen verwachten aan effecten. Een buurtactiviteit die ten doel heeft om contacten tussen mensen in een buurt te vergroten kan dat realiseren bij degenen die direct aan een dergelijke activiteit meedoen. Opdrachtgevers willen vaak een bredere impact zien, bijvoorbeeld dat er uitstraling van de activiteit naar anderen in de buurt plaatsvindt. Dat kan je alleen verwachten als een activiteit op grote schaal wordt uitgevoerd en deze uitstraling zou kunnen krijgen. Dan kunnen openbare databronnen het effect daarvan mogelijk laten zien.

Definitie big data

Het verschil tussen wat als data en wat als big data kan worden gezien blijkt een grijs gebied. Een belangrijk gegeven is dat data of gegevens geen betekenis hebben zonder context. In het kader is een mooie hiërarchie aangegeven waarin data aan de basis staat van kennis en wijsheid staat.

Big data wordt aan de hand van vier V's [getypeerd](#):

- Volume (hoeveelheid): de hoeveelheid gegevens, absoluut, en de toename ervan.
- Velocity (snelheid): de snelle opstapeling van gegevens door veelvuldig vernieuwen of toevoegen.
- Variety (variëteit): verschillende soorten gegevens en gegevensbronnen, alsmede de verschillende formaten en structuren waarin de gegevens zijn opgeslagen.
- Veracity (juistheid): gegevens worden betwijfeld, kunnen subjectief, misleidend en onbetrouwbaar zijn.

Kortom: big data zijn een grote hoeveelheid aan veelsoortige gegevens die snel toenemen en vernieuwen. Er zijn talloze voorbeelden van big data, bijvoorbeeld dagelijkse hoeveelheid verkeer, wekelijks aantal corona besmettingen, verplaatsingen van mensen, onderling chat- en telefoonverkeer,

bezoekcijfers en de duur van bezoek aan websites. Deze big data zijn om verschillende redenen niet of beperkt bruikbaar voor burgerinitiatieven. Daarvoor zijn onder andere de volgende redenen:

- De gegevens zijn uiteenlopend en kunnen niet gemakkelijk aan burgerinitiatieven gekoppeld worden.
- Er is geen toegang tot de data.
- De verwerking van de gegevens is ingewikkeld.

De data die door burgerinitiatieven zelf verzameld worden kunnen zelden onder de noemer big data worden geschaard. Daarvoor is het volume vaak te beperkt, ligt de snelheid waarmee gegevens worden aangevuld of verversd te laag of schiet de juistheid ervan tekort. Juist bij burgerinitiatieven worden data meestal niet snel bijgewerkt of aangevuld. De data fluctueren sterker in vergelijking met data van professionele organisaties. Natuurlijk verschilt dit per burgerinitiatief.

Gezien het voorgaande verbaast het dan ook niet dat er geen wetenschappelijke gevalideerde voorbeelden te vinden zijn waarbij de uitkomsten van een burgerinitiatief gerelateerd zijn aan big data. Dat big data wel degelijk gebruikt en ontwikkeld kunnen worden door collectieve burgeractie blijkt uit het voorbeeld in het onderstaande kader over zwerfafval.

Zwerfafval

Inwoners verzamelen individueel of als lokale groep gegevens over zwerfafval en brengen dat in Nederland onder op een website <https://zwerfafvalkompas.nl/>. Het zwerfafval wordt bijgehouden op type en locatie. De vrijwilligers gebruiken deze activiteit en data om a) een bezigheid te hebben, b) de omgeving schoon te houden c) te werken aan een duurzaamheidsgedachte. Maar ook om d) vervuilende bedrijven te confronteren met het zwerfafval dat zij genereren. Je ziet dat deze data gebruikt worden om bijvoorbeeld een lokale fast-foodketen te bewegen hun medewerkers mee te laten helpen afval op te ruimen of anders te verpakken. Met de data in de hand kunnen zij laten zien dat bedrijven een grote invloed kunnen hebben op de hoeveelheid zwerfafval in de regio. En als dat bedrijf niets doet kunnen zij dreigen de publiciteit op te zoeken. Dit initiatief is een onderdeel van Literati, een wereldwijde organisatie.

Openbare databronnen en impact

Omdat de mogelijkheden van big data nog beperkt zijn, zoals hiervoor vermeld vanwege het ontbreken ervan, te weinig volume, te weinig actueel of te weinig precies, heeft Movisie een aantal andere databronnen in kaart gebracht. Ook met deze bronnen blijkt het beperkt mogelijk om de maatschappelijke waarde of de impact van burgerinitiatieven aan te tonen. Hiervoor zijn verschillende redenen: de frequentie van data verzamelen is laag of slechts eenmalig, de schaal is te globaal of de data zijn relatief oud. Welke databronnen beschikbaar en bruikbaar zijn voor burgeractiviteiten, verschilt per gemeente. Als het gaat om alle gemeenten dan is '[Waar staat je gemeente](#)' informatief. Je kunt op bepaalde thema's gegevens vinden op buurtniveau.

Een goed voorbeeld van open data op buurtniveau is dat van de gemeente Utrecht. [Hier](#) is bijvoorbeeld te vinden hoeveel sociale contacten mensen hebben, uitgesplitst naar leeftijdsgroepen. Door op 'Cijfers over volwassenen' te klikken en naar beneden te scrollen wordt een kaart van Utrecht Zuidwest zichtbaar waaruit blijkt dat deze buurt aanzienlijk lager scoort op sociale contacten in vergelijking met andere buurten. Per gemeenten kan nagegaan worden of deze vergelijkbare data publiceert.

Naast open databestanden hebben veel gemeenten ook databestanden die niet openbaar zijn. Het is goed mogelijk dat daarin gegevens verzameld zijn die relevant zijn voor jouw burgerinitiatief. Een voorbeeld hiervan is de [Arrangementenmonitor](#). Daarin zitten allerlei gegevens over zorg en ondersteuning op wijkniveau. Andere voorbeelden zijn te vinden op [de Etalage van de VNG](#).

Openbare databronnen en onderbouwing belang burgerinitiatief

Impact van burgerinitiatieven blijkt niet gemakkelijk aan te tonen met beschikbare databronnen. Een andere invalshoek is de onderbouwing van het belang of de relevantie van je burgerinitiatief. Daarvoor

lenen deze databronnen zich wel. Als in een bepaalde buurt veel eenzaamheid voorkomt, (zie deze databron over [eenzaamheid](#) van het RIVM), dan is dat een goede onderbouwing om activiteiten te starten die eenzaamheid beogen te verminderen. Dat geldt ook voor bijvoorbeeld versterken van eigen regie of mantelzorg, daarvoor is de databron [regiobeeld](#) van het RIVM beschikbaar. Het mooie van deze bron is dat deze ook toekomstscenario's laat zien, waaruit je extra informatie kunt krijgen over het belang om aan deze onderwerpen (en ook eenzaamheid) met je burgerinitiatieven aandacht te schenken. Beide bronnen geven data per buurt.

De verschillende bronnen zijn verzameld de bijlage waarin deze gedetailleerd zijn beschreven. Een voorbeeld daarvan is de beleidsmonitor Sociale kracht van [Dimensus](#). Voor verschillende steden is gedetailleerde informatie beschikbaar in de provincie Utrecht en enkele steden elders.

Data social media

Een andere optie is om data vanuit social media te gebruiken. Instagram en twitter bieden wat mogelijkheden. De statistieken zijn uitgebreid en als mensen hashtags (#) gebruiken bij een bericht kan er daarmee beter informatie verzameld worden. Als het gaat om een bewonersinitiatief, zou het moeten gaan om een zeer concrete hashtag die gerelateerd is aan activiteiten of bijvoorbeeld de naam van het initiatief.

Casus zorgcoöperatie Mariënvelde

De zorgcorporatie Mariënvelde streeft het vergroten van de leefbaarheid in Mariënvelde na. Op het gebied van wonen, zorg en welzijn regelen actieve inwoners veel zelf. Voor ouderen, chronisch zieken, mantelzorgers, en mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt worden veel activiteiten en ondersteuning georganiseerd. De beschikbare inloopvoorziening is daarnaast een belangrijke ontmoetingsplek in het dorp. De zorgcoöperatie heeft naast vele vrijwilligers drie betaalde krachten.

Veranderverhaal

Mariënvelde is samen met Nederland Zorgt Voor Elkaar, Movisie en Vilans het experiment aangegaan om hun veranderverhaal te maken. In een veranderverhaal wordt beredeneerd welke activiteiten bijdragen aan beoogde effecten. De eerste stap is het bepalen van de doelgroep(en) en de aanpak (werkwijze en activiteiten) om vervolgens na te gaan wat de directe effecten zijn bij de betrokken inwoners of deelnemers. Bij de laatste stap wordt gekeken naar effecten in de bredere omgeving en de langere termijn. Dat kan je doen aan de hand van verhalen of cijfers. Deze werkwijze resulteerde in een potloodschets van het veranderverhaal van zorgcorporatie Mariënvelde.

Eenzaamheid

Bij wijze van voorbeeld kijken wij nu naar één verhaallijn binnen het gehele veranderverhaal van de zorgcoöperatie: 'het sociale netwerk vergroten'. Alle inwoners uit het dorp kunnen maandelijks mee-eten in het buurthuis, elkaar daar ontmoeten en zelf activiteiten opzetten. Een van de directe effecten is dat inwoners daardoor meer sociale contacten kunnen opdoen. Professionals bieden ondersteuning en informatie. Op langere termijn en in breder perspectief kan dat sociale eenzaamheid verminderen, betrokkenheid en gemeenschapszin vergroten.

De directe effecten, meer sociale contacten, kan Mariënvelde zelf nagaan door dit aan de betrokken inwoners te vragen. Dat kan met een simpele vraag als: 'Door deze activiteit spreek ik meer mensen in de buurt'. Of de andere effecten op de langere termijn en in breder perspectief plaatsvinden is na te gaan uit landelijk, openbaar bevolkingsonderzoek. Eenzaamheid is daarin wel meegenomen, betrokkenheid en gemeenschapszin niet. Over verschillende vormen van eenzaamheid zijn [hier](#) kaarten en cijfers beschikbaar op gemeente-, wijk- en buurtniveau. Naast landelijk bevolkingsonderzoek kan het zijn dat de gemeente zelf onderzoek doet en uiteenlopende gegevens verzamelt. Vanuit het perspectief van Mariënvelde is dat een goede reden om dan in gesprek met ambtenaren van de gemeente na te gaan of die gegevens iets kunnen zeggen over de impact van de zorgcoöperatie.

Facebook is beperkt te gebruiken. Het verzamelt zelf veel data maar stelt geen openbaar toegankelijke data ter beschikking. Dit betekent dat informatie alleen via de persoonlijke pagina van een persoon of organisatie, gekoppeld aan persoonlijke profielen, ontsloten kan worden. Daarmee is de informatie op een dergelijke pagina te gebruiken als illustratie of als ondersteuning van andere data. Denk hierbij aan het aantal likes bij een bericht of de commentaren onder een bericht. Facebook heeft daarnaast altijd een aantal statistieken gekoppeld aan een pagina, die bekeken kunnen worden. Denk hierbij aan het aantal personen dat lid is van een facebook groep.

Geen data beschikbaar, data maken

In de inleiding is verwezen naar de publicatie 'Effecten zichtbaar maken', die manieren vermeldt om zelf data te verzamelen. Maar afgezien daarvan kun je de financier van je burgerinitiatief ook vragen om behulpzaam te zijn op basis van beschikbare data waar hij of zij over beschikt. Dit geldt vooral voor gemeenten. Schroom dus niet om in gesprek te gaan met ambtenaren om na te gaan of er iets van jouw gading bij zit. Maar de gemeente kan ook meewerken door nieuwe data te verzamelen. Gemeenten verzamelen al veel data, zij kunnen vragen die relevant zijn om de impact van jouw initiatief te meten daarbij misschien wel meenemen.

Het gebruik van big data is nu zeer beperkt. Tegelijkertijd verandert de wereld ontzettend snel. Kennisinstituten kunnen stimuleren dat er aan bruikbare data gewerkt wordt. Dat zou bijvoorbeeld kunnen met een open source app waarmee burgerinitiatieven (met minimale moeite) geautomatiseerd big data leveren. Onder strikte privacy voorwaarden en licenties kunnen dan data aan elkaar gekoppeld worden (zoals CBS data op persoonsniveau, op groepsniveau, geomarketing data, etc.).

Zoals burgerinitiatieven aan gemeenten kunnen vragen gericht relevante data te verzamelen, kunnen gemeenten ook aan het CBS vragen benodigde data met een hogere frequentie en doelgerichter te verzamelen.

Bijlage databronnen

De voorbeelden van de databronnen zijn beschreven aan de hand van het volgende stramien:

- Naam bron
- Link bron
- Aard van data
- Moment van verzameling, frequentie
- Schaal
- Bruikbaarheid voor impact of onderbouwing

De beschrijvingen zijn wisselend qua uitgebreidheid. Verdere uitwerking is mogelijk. Als er voorbeelden zijn te vinden van burgerinitiatieven die gebruikt hebben gemaakt van deze bronnen zou dat zeer illustratief zijn.

Bij de aard van de data zijn van de meeste databronnen enkele thema's en/of concrete voorbeelden genoemd.

Bij de schaal wordt aangegeven of de data landelijk regionaal, gemeentelijk, per buurt verzameld, beschikbaar of bruikbaar is.

De volgende openbare databronnen zijn in kaart gebracht:

- RIVM Eenzaamheid
- RIVM Regiodata volksgezondheid en zorg
- CBS Sociaal contact
- CBS Monitor Brede Welvaart & Sustainable Development Goals
- Open data overheid
- Open data gemeenten
- Mijn kwaliteit van leven

Verder zijn de volgende niet-openbare databronnen vermeld:

- Arrangementenmonitor
- Beleidsmonitor Sociale kracht
- Buurtkijker
- MAEX
- VNG etalage waarin opgenomen verschillende monitoren.

Niet apart verwerkt is de databron Volksgezondheidszorg

link: <https://www.volksgezondheidszorg.info/onderwerp/atlas-vzinfo/gezondheidstoestand>

Deze bron bevat zeer waarschijnlijk een aantal dezelfde gegevens als de sites van het RIVM en de overheid, vooral die relevant zijn voor Movisie. De weergave ziet er in ieder geval anders uit.

De Open data overheid en Open data gemeenten tonen beide data op gemeente- of buurniveau. De weergave verschilt. Het kan zijn dat de data verschillen, wat niet voor de hand ligt, of alleen de weergave.

RIVM Eenzaamheid in Nederland

Link: <https://www.rivm.nl/media/eenzaamheid/index.html>

Aard van de data

Het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport heeft een tool ontwikkeld om de cijfers rondom eenzaamheid op gemeente-, wijk- en buurniveau in kaart te brengen. De tool is onderdeel van het actieprogramma 'Een tegen eenzaamheid', waarmee de overheid de trend van eenzaamheid onder ouderen wil tegengaan. Met de tool is inzicht te verkrijgen in welke gebieden eenzaamheid vaker voorkomt.

Eenzaamheid is gemeten aan de hand van de eenzaamheidsschaal¹, welke bestaat uit 11 stellingen over emotionele en sociale eenzaamheid. Op de stellingen konden de 450.146 respondenten antwoorden met nee, min of meer, ja. Een uitspraak voor het meten van emotionele eenzaamheid is bijvoorbeeld 'Ik mis een echte goede vriend of vriendin'. Sociale eenzaamheid wordt gemeten met onder andere de uitspraak: 'Wanneer ik daar behoefte aan heb, kan ik altijd bij mijn vrienden terecht'. Iemand is sociaal of emotioneel eenzaam als diegene op minstens twee van de bijbehorende items ongunstig scoort. Iemand is eenzaam bij minstens drie ongunstige scores op alle items. Iemand is ernstig eenzaam bij een ongunstige score op minimaal 9 items.

Moment van dataverzameling en frequentie

Het betreft een eenmalige en grootschalige enquête, gehouden in het jaar 2016.

Schaal

De data zijn op gemeente-, wijk- en buurniveau in Nederland.

Bruikbaarheid voor impact of onderbouwing

Sociale eenzaamheid is vooral toe te schrijven aan een te beperkt sociaal netwerk. Emotionele eenzaamheid hangt juist meer samen met de afwezigheid van een partner² 3. De kaart 'emotionele eenzaamheid' is daarmee minder relevant voor burgerinitiatieven dan de kaarten 'sociale eenzaamheid' en 'ernstige eenzaamheid'. Burgerinitiatieven kunnen bij het aantonen van hun relevantie gebruik maken van deze kaarten.

Voorbeeld: Kletsparaplu's zetten aan tot wandelingetjes

Initiatief van de gemeente Etten-Leur samen met de buurtsportcoaches, Present in Vriendschap, KBO-Leur en Etten-LeurvoorElkaar. Op diverse openbare locaties in Etten-Leur zijn nu kletsparaplu's te vinden. Bij de paraplu's hoort een uitnodigingskaart. Met die kaart nodig je iemand uit om mee te gaan bewegen. Dit kan je buur zijn, een kennis uit de straat of een onbekende.

Dit initiatief van de eenzaamheidstool van het RIVM kan worden vastgesteld dat 11% van de mensen in Etten-Leur ernstig eenzaam waren in 2016 en 45% sociaal eenzaam. De relevantie van een burgerinitiatief kan hiermee worden onderbouwd. Ook kan worden bekeken in welke buurten in Etten-Leur

¹ J Gierveld-de Jong J, van Tilburg T. Uitwerking en definitie van het begrip eenzaamheid. In: Zicht op eenzaamheid: achtergronden, oorzaken en aanpak. Assen: van Gorcum; 2007. 7. p. 7-14.

² Dykstra PA, Fokkema T. Social and emotional loneliness among divorced and married men and women: comparing the deficit and cognitive perspectives. Basic Appl Soc Psych. 2007;29((1)):1-12.

³ de Jong-Gierveld J, van Tilburg T. The De Jong Gierveld short scales for emotional and social loneliness: tested on data from 7 countries in the UN generations and gender surveys. Eur J Ageing. 2010;7(2):121-130.

eenzaamheid het meest speelt. De impact van de activiteiten van initiatieven is niet vast te stellen. Daarvoor zou de enquête op regelmatige basis opnieuw moeten worden uitgevoerd.⁴

⁴ De ontwerpers van de vragenlijst hebben deze voor een bevolkingsonderzoek ontworpen en raden zeer af deze voor dit doel te gebruiken.

RIVM Regiodata volksgezondheid en zorg

Link bron: www.regiobeeld.nl

Aard van de data

De databron schetst een huidig beeld vanaf 2015 en een trendbeeld tot 2030 (vanaf cijfers 2017)

Zes thema's:

- Zorggebruik
- Zorgaanbod
- Gezondheid en leefstijl
- Bevolkingsontwikkeling
- **Sociale omgeving**
- Fysieke omgeving

[Sociale omgeving](#) levert op het eerste gezicht:

- Eenzaamheid
- Eigen regie

Per gemeente, waarbij twee gemeenten onderling kunnen worden vergeleken en met Nederland gemiddeld en met verschillende regio-indelingen (GGD-regio, Regio Plus-arbeidsmarktregio, krimp- of anticipeerregio en nog enkele andere) (cijfers zijn van 2016).

De eerstgenoemde gemeente laat ook een kaart per wijk zien. Je kan inzoomen per wijk en de percentages zien.

De volgende indicatoren kunnen met themakaarten getoond worden (dus per gemeente/wijk):

- Mantelzorger
- Eenzaam
- Ernstig/zeer ernstig eenzaam
- Matig/veel regie over eigen leven
- Vrijwilligerswerk

Moment van dataverzameling, frequentie

Laatste jaar 2016, trend loopt door tot 2030.

Er is geen herhaling van de dataverzameling

Schaal

Gemeenten worden vergeleken met landelijke trend, cijfers op buurtniveau.

Bruikbaarheid voor impact of onderbouwing

Gezien het ontbreken van herhaalde metingen kan je niets laten zien van eventuele impact van activiteiten.

Voor onderbouwing kan je goed laten zien of een bepaalde activiteit passend is voor een bepaalde wijk. Zeker met de trendrapporten kan dat nog versterkt getoond worden. Bijvoorbeeld als blijkt uit de cijfers over eenzaamheid dat deze in de loop van de jaren in een bepaalde wijk zal toenemen.

CBS Sociaal contact

Link: <https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/statistische-trends/2019/sociaal-contact-kwantiteit-en-kwaliteit?onepage=true>

Aard van de data

Deze data gaan over hoe vaak en op welke manier mensen contact hebben met familie, vrienden en burens. Ook is nagegaan in welke mate mensen vaker contact zouden willen en hoe mensen het contact waarderen. De 7.654 respondenten zijn Nederlanders van 15 en ouder. In de enquête zijn 20 vragen gesteld, verdeeld over de categorieën familie-, vrienden-, burenscontacten, behoefte aan meer contact en tevredenheid over de kwaliteit van contact. Ook is gekeken naar de verschillende vormen van contact: is dat een persoonlijke ontmoeting, bellen, appen of schriftelijk met een brief of e-mail.

Moment van dataverzameling en frequentie

De gegevens voor dit onderzoek zijn afkomstig uit de enquête Sociale samenhang & Welzijn welke sinds 2012 jaarlijks wordt afgenomen. De meest recente gegevens komen voort uit de publicatie van 20 augustus 2020.

Schaal

Het betreft een landelijke enquête die niet is uitgesplitst naar regio, gemeente of buurt.

Bruikbaarheid voor impact of onderbouwing

Uit de enquête blijkt dat 96% van de mensen minstens wekelijks, contact hebben met vrienden, familie of burens. Meer dan de helft heeft elke dag contact met anderen, meestal door te appen of chatten ten opzichte van persoonlijk contact. Het aandeel dat dagelijks contact heeft met familie of vrienden fluctueert sinds 2012 rond de 30 procent. Dagelijks contact met burens is afgenomen van bijna een vijfde in 2012 tot 13 procent in 2018.

Ondanks deze contactfrequentie wenst 36 procent meer contact met familie en 41 procent met vrienden of kennissen. Het aandeel dat burens vaker wil zien is met 17 procent lager. Uit de resultaten blijkt verder dat naarmate de contactfrequentie afneemt, de behoefte aan meer contact groter wordt.

De bevindingen leren dus vooral dat, hoewel slechts een kleine groep geen sociale contacten heeft, velen nog vaker andere mensen zouden willen zien, spreken of daar op een andere manier mee willen communiceren. Meer contact betekent ook meer kwaliteit in die zin dat men daar tevredener over is, en dat is gunstig voor het persoonlijke welzijn. Daarmee worden de bevindingen uit andere studies bevestigd. Sociale contacten vormen bouwstenen voor de sociale cohesie in de samenleving. De onderlinge contacten, de waardering hiervoor, en de behoefte hieraan wijzen niet op zwakke sociale bindingen in de samenleving. Echter, het is wel zo dat de regelmatige contacten met de burens vanaf 2012 zijn afgenomen, en ook is er weinig animo om het burenscontact te intensiveren. Daarnaast verschillen zowel de kwantiteit als kwaliteit van de sociale contacten tussen bevolkingsgroepen. Om de sociale cohesie te stimuleren zou het beleid dus vooral gericht moeten zijn op de groepen met een lage frequentie of waardering van sociaal contact.

Uit dit onderzoek blijkt dat er behoefte is aan meer sociaal contact bij mensen die relatief weinig sociaal contact hebben. Als een burgerinitiatief kan aantonen dat hun doelgroep relatief weinig sociaal contact heeft en aangetoond kan worden dat hun activiteiten de sociale contacten vergroot, dan heeft dat een positieve invloed hebben op het persoonlijk welzijn van de lokale bevolking.⁵

⁵ Het is een mogelijkheid voor BI's om de enquête **zelf** uit te voeren voor hun lokale doelgroep. Zie technische toelichting op de website (<https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/statistische-trends/2019/sociaal-contact-kwantiteit-en-kwaliteit?onepage=true#c-Technische-toelichting>) voor de vragenlijst.

CBS Monitor Brede Welvaart & Sustainable Development Goals

Link: <https://www.cbs.nl/nl-nl/publicatie/2020/21/monitor-brede-welvaart-de-sustainable-development-goals-2020>

Aard van de data

Deze Monitor beschrijft de ontwikkeling van de brede welvaart in het 'hier en nu', de potentiële brede welvaart van komende generaties ('later') en het effect van ons handelen op de brede welvaart in andere landen ('elders'). Naast economie en arbeid gaat het daarbij ook om zaken als gezondheid, onderwijs en leefomgeving. Daarnaast wordt de voortgang van Nederland in het bereiken van de 17 sustainable development goals gewogen.

Moment van dataverzameling en frequentie

Bij de Monitor wordt gekeken naar ontwikkelingen in het meest recente jaar, trends over de afgelopen acht jaren (de middellange termijn: 2012–2019) en, waar beschikbaar, langetermijnontwikkelingen vanaf 1995. Per indicator wordt Nederland vergeleken met landen binnen de EU en hoe verschillende groepen in Nederland in verhouding staan met elkaar.

Schaal

De Monitor is landelijk en vergelijkt daarbij verschillende groepen binnen de samenleving. Daarnaast vergelijkt het Nederland met andere landen binnen de EU.

Bruikbaarheid voor impact of onderbouwing

Voor brede welvaart 'hier en nu' is gekeken naar 8 thema's aan de hand van 21 indicatoren (zie tabel). Uit systematisch literatuuronderzoek blijken gezondheid, samenleving, veiligheid en milieu de meest relevante thema's hierbinnen voor burgerinitiatieven.

<i>Thema 'hier en nu'</i>	<i>Indicator voor verdeling</i>
Welzijn	Tevredenheid met het leven
	Persoonlijk welzijn
Materiële welvaart	Gestandaardiseerd besteedbaar inkomen
Gezondheid	Ervaren gezondheid
	Overgewicht
Arbeid en vrije tijd	Hoogst behaald onderwijsniveau
	Nettoarbeidsparticipatie
	Langdurige werkloosheid
	Tevredenheid met werk
	Tevredenheid met de reistijd woon-werkverkeer
	Tevredenheid met vrije tijd
Wonen	Kwaliteit van de woning
	Tevredenheid met de woning
Samenleving	Contacten met familie, vrienden en burens
	Vrijwilligerswerk

<i>Thema 'hier en nu'</i>	<i>Indicator voor verdeling</i>
	Vertrouwen in mensen
	Vertrouwen in instituties
Veiligheid	Slachtofferschap van criminaliteit
	Onveiligheidsgevoelens in de buurt
Milieu	Last van milieuproblemen in woonomgeving

Van deze welvaartsindicatoren zijn 6 negatieve trends bevonden. De meest relevante voor burgerinitiatieven zijn:

- Overgewicht (SDG 2.2.2): het overgewicht wordt gemeten als het percentage van de bevolking van 20 jaar en ouder met een 'body mass index' (BMI) van 25 kg/m² of hoger. Dit aandeel is toegenomen van 47,9 procent in 2012 tot 51,0 procent in 2019.
- Contact met familie, vrienden of buren: deze contacten worden gemeten als het percentage van de bevolking van 15 jaar en ouder dat gemiddeld minstens één keer per week om sociale redenen familie, vrienden of buren ontmoet. Dit aandeel is gedaald van 76,2 procent in 2012 tot 72,2 procent in 2019.
- Vrijwilligerswerk: het gaat hierbij om het percentage van de bevolking van 15 jaar en ouder dat in de voorafgaande 12 maanden vrijwilligerswerk heeft verricht voor organisaties of verenigingen. Het kan daarbij gaan om bestuurlijk werk of andere activiteiten. Dit aandeel is gedaald van 50,5 procent in 2012 tot 46,7 procent in 2019.

Open data overheid

Link bron: <https://data.overheid.nl/>

Deze site biedt zeer uiteenlopende data. Wat betreft zorg en welzijn zijn er alleen data van de gemeente Utrecht.

Aard van de data

17 thema's, waaronder huisvesting, werk, sociale zekerheid en zorg en gezondheid mogelijk relevant zijn. Dit laatste als voorbeeld.

[Thema Zorg en gezondheid](#) (748 datasets) Hierbij kan je kiezen voor de bestuurslaag gemeenten (naast provincies).

De eerste treffer is de **O**pvang konijnen. Opvang konijnen afkomstig uit het Duurzaamheidsverslag 2017, uitgevoerd door afdeling Onderzoek van gemeente Utrecht.

De tweede treffer is wat serieuzer: [Rondkomen en schulden](#). Als je doorklikt op de blauwe knop Ontdek en dan weer op blauwe knop Ga naar de bron, dan kom je hier bij de [monitor Volksgezondheid van de gemeente Utrecht](#). Daar staat een mooie grafische weergave van schulden van bijvoorbeeld ouderen.

De zesde treffer gaat over [sociale contacten volwassenen](#). Als je doorklikt zoals bij Rondkomen dan vind je de volgende [data](#) mooi weer gegeven, ook per buurt. De metingen zijn om de twee jaar gedaan. Laatste data van dit voorbeeld van de Gezondheidspeiling 2018. Als je de PDF van dat jaar van volwassenen aanklikt kom je [hier](#). Daarin kan je bijvoorbeeld per wijk zien hoe vaak mensen contacten met burens hebben en de trend (stijgende of dalend).

Moment van dataverzameling en frequentie

Wisselend vanaf 2012 om de twee jaar, laatste peiling 2018

De frequentie is tweejaarlijks.

Schaal

Alleen de gemeentelijke data zijn relevant in het kader van burgerinitiatieven.

Bruikbaarheid voor impact of onderbouwing

Gezien de herhaalde metingen in het voorbeeld kan je iets laten zien van eventuele impact van activiteiten op contacten met burens.

Voor onderbouwing kan je ook goed laten zien of een bepaalde activiteit passend is voor een bepaalde wijk. Zeker met de trends kan dat nog versterkt getoond worden. Bijvoorbeeld als blijkt uit de cijfers over sociale contacten tussen burens dat deze in de loop van de jaren in een bepaalde wijk zullen afnemen en het burgerinitiatief is daarop gericht.

Open data gemeente Utrecht

Link: <https://utrecht.dataplatform.nl/#/home>

Aard van de data

Thema Maatschappelijk welzijn en gezondheid

Bewonersparticipatie

- Bewonersparticipatie en initiatieven
 - o Algemeen (uitgesplitst naar 12 vragen: bijv. % actief in de buurt, % actief in buurt om leefbaarheid te vergroten)
 - o Deelname buurt activiteiten (uitgesplitst naar 14 vragen, bijvoorbeeld % dat helpt bij groen onderhoud, % dat helpt op school, buurthuis of sportvereniging)
 - o Ondersteuning bij buurtactiviteiten (uitgesplitst naar 7 vragen, bijvoorbeeld % dat activiteit in de buurt gedaan heeft, % dat daarbij contacten nodig had, % dat daarbij financiële ondersteuning nodig had)

Welzijn en zelfredzaamheid, bijvoorbeeld

- Persoonlijk welbevinden, per wijk, per subwijk
- Veerkracht

Sociale cohesie, bijvoorbeeld

- Zich sociaal geïsoleerd voelen, per wijk, per subwijk

Digitale vaardigheden

Maatschappelijke participatie, waaronder

- Actief in de buurt, uitgesplitst

Vrijwilligerswerk

[hier verder niet uitputtend opgesomd]

Moment van dataverzameling, frequentie

Wisselend, veel relatief oud: 2011- 2015; uitzondering bijvoorbeeld Veerkracht: 2019

De frequentie is wisselend, soms om het jaar; GGD data zijn vierjaarlijks

Schaal

Gemeentelijk, uitsplitsing per wijk en subwijk.

Bruikbaarheid voor impact of onderbouwing

Gezien de lage frequentie kan je weinig laten zien van eventuele impact van activiteiten.

Voor onderbouwing kan je goed laten zien of een bepaalde activiteit passend is voor een bepaalde wijk. Bijvoorbeeld als blijkt uit de cijfers over bewonersparticipatie dat veel ondersteuning wenselijk is.

Deze data zijn alleen van de gemeente Utrecht beschikbaar. Dus niet voor andere gemeenten.

Mijn kwaliteit van leven

Link bron: www.mijnkwaliteitvanleven.nl

Aard van de data

MKL laat zien hoe het gaat met drie groepen mensen: mensen met een chronische aandoening of beperking, ouderen en mantelzorgers.

Het gaat om vier domeinen:

- Hoe gaat het met mensen in het dagelijks leven?
- Hoe ervaren mensen hun gezondheid?
- Hoe waarderen mensen hun omgeving daarbij?
- Hoe waarderen mensen hun zorg daarbij?

In 2019 hebben ongeveer 18.000 mensen de vragenlijst ingevuld, waarvan 12.000 met een aandoening, 10.000 ouderen en 4.400 mantelzorger. Dit is bij elkaar meer dan het totaal: van de ouderen is bijvoorbeeld 22% ook mantelzorger.

Met het invullen van de vragenlijst krijg je een persoonlijk overzicht. Daarmee breng je in beeld wat goed gaat en wat beter kan. Bijvoorbeeld of je verwacht dat jouw gezondheid zal veranderen de komende periode. Ook maakt het duidelijk over welke hulp en ondersteuning je tevreden bent en wat je juist nodig heeft. Zo kan je goed voorbereid in gesprek gaan met familie, zorgverlener of de gemeente.

Je kunt een individuele score ook vergelijken met de beleidsrapportage van een van de drie groepen.

Van de respondenten is ongeveer 40% hoger opgeleid (conform de bevolking). Verder is opvallend dat bijna tweederde man is en iets meer dan eenderde vrouw. Er is sterke ondervertegenwoordiging van minderheidsgroeperingen.

Moment van dataverzameling, frequentie

Laatste 2019; aanbevolen wordt de enquête twee keer per jaar in te vullen.

De frequentie is in principe jaarlijks. Dit is een aanbeveling voor respondenten. Nog nader uit te zoeken is wat dit betekent voor getoonde resultaten in de beleidsrapportage.

Schaal

landelijk

Bruikbaarheid voor impact of onderbouwing

Op basis van ingevulde vragenlijsten bij deelnemers aan een bepaald burgerinitiatief kan je kijken of op enig onderdeel verandering is opgetreden aan de hand van MKL.

Je kan een vergelijking maken met een referentiegroep. Alleen is dat niet zo gemakkelijk of betrouwbaar omdat de specifieke kenmerken van een of meer deelnemers aan een burgerinitiatief kunnen verschillen met de referentiegroep (denk aan leeftijd, aard van de klachten, leeftijd, opleiding).

Arrangementenmonitor (AM)

Link bron: <https://www.arrangementenmonitor.nl/>

Aard van de data

De AM is een integrale monitor waarin de gegevens met betrekking tot zorg en ondersteuning van gemeenten, zorgverzekeringswet (Zvw), Wet langdurige zorg (Wlz) en UWV op wijkniveau geanalyseerd en gepresenteerd worden.

Benchmarking is mogelijk aan de hand van wijkprofielen op basis van demografische gegevens, gegevens van de GGD-monitors en data m.b.t. zorg- en ondersteuningsconsumptie.

Toegang tot de data hebben alleen deelnemers, zoals gemeenten, zorgverzekeraars. Deze beschrijving kan dan ook alleen maar zeer beknopt.

Moment van dataverzameling en frequentie

Afhankelijk van de uiteenlopende bronnen, veelal laatste jaar 2020 (schatting).

De frequentie is wisselend van jaarlijks tot vierjaarlijks.

Schaal

Gemeentelijk en buurt.

Bruikbaarheid voor impact of onderbouwing

De data is alleen toegankelijk voor gemeenten die gebruik maken van de AM. Wanneer nauw samenwerkt wordt met de gemeente is het wellicht mogelijk cijfers te gebruiken.

Beleidsmonitor Sociale kracht Dimensus

Link bron: <https://dimensus.nl/producten/gemeente-beleidsmonitor-sociale-kracht/>

Aard van de data

Sociale Kracht van burgers wordt bepaald door zeven componenten. De zeven componenten hebben betrekking op de **persoonlijke** kenmerken van de burger:

- individuele zelfredzaamheid,
- participatie,
- mate van (niet-) eenzaamheid
- financiële zelfredzaamheid)

en op de **omgeving** waarin de burger woont:

- sociale samenhang in de buurt,
- beleving van leefbaarheid
- beleving van veiligheid.

De monitor heeft vooral een signalerende functie.

Toegang tot de data hebben alleen deelnemers, de gemeenten. Er zijn zeer gedetailleerde gegevens per subonderwerp per gemeente beschikbaar. In de provincie Utrecht doen tien gemeenten aan deze monitor mee: De Bilt, Bunnik, Houten, IJsselstein, Nieuwegein, Stichtse Vecht, Utrecht, Vianen, Woerden en Zeist, Culemborg, Montfoort, De Ronde Venen, Overbetuwe, Vijfheerenlanden.

Data per gemeente (dus niet per buurt) is hier te vinden: <https://staatvanutrecht.databank.nl/>.

En vergelijkbare data van 'gewone' inwonersonderzoeken is beschikbaar voor de steden: Ede, Den Haag, Leiden, Leiderdorp, Oegstgeest, Breda, Oosterhout, Woudenberg, Delft.

Moment van dataverzameling en frequentie

2016 en 2018. Op de totaalscore zijn tussen de jaren kleine verschuivingen zichtbaar (maximaal 0,2 op een schaal van 1,0 tot 10,0). De gemeenten scoren tussen de 7,4 en 7,7 met één uitzondering op 7,2.

Bij een andere vergelijking tussen de periode 2015-2016 en de periode 2017-2018 zijn op deelonderwerpen per gemeenten verschuivingen zichtbaar van maximaal -0,4 of +0,4.

Schaal

Gemeentelijk en per buurt beschikbaar.

Een mooi voorbeeld is de rapportage over [Oosterhout](#) waarin per buurt de sterke en zwakke kanten van de sociale kracht in beeld zijn (zie de spinnenweb weergave per buurt voor alle indicatoren, de wijk Slotjes, p. 34 of Veiligheidsbeleving voor alle buurten p. 29).

Bruikbaarheid voor impact of onderbouwing

De data is alleen toegankelijk voor gemeenten die gebruik maken van de beleidsmonitor. Wanneer nauw samengewerkt wordt met de gemeente is het wellicht mogelijk cijfers te gebruiken. De monitor heeft, zoals deze zelf vermeldt, vooral een signalerende functie en daardoor vooral bruikbaar voor onderbouwing. Tegelijkertijd zijn er veel gedetailleerde cijfers beschikbaar. Het is voorstelbaar dat deze voor initiatieven binnen deze gemeenten bruikbaar zijn om impact of effecten in beeld te brengen.

Beleidsmonitor Buurtkijker

Link bron <https://lpb.nl/nieuws/nieuws-bericht/datatool-buurtkijker-brengt-sociale-veerkracht-van-eind-hoven-in-beeld/>

Aard van data

De Buurtkijker brengt sociale veerkracht en de leefbaarheid in buurten in beeld. De leefbaarheid wordt in kaart gebracht aan de hand van arbeid en vrije tijd, samenleving, welzijn en gezondheid, milieu en klimaat, wonen en woonomgeving, materiële welvaart, veiligheid. De sociale veerkracht wordt onderscheiden in drie domeinen: persoonlijke hulpbronnen, sociale hulpbronnen en omgevingshulpbronnen

Moment van verzameling, frequentie

Niet bekend.

Schaal

Vergelijking tussen wijken mogelijk.

Bruikbaarheid voor impact of onderbouwing

Nagaan of gebruik van data van vergelijkbare initiatieven bruikbaar is.

MAEX

Link bron: <https://maex.nl/#/home>

Aard van data

MAEX verzamelt data per initiatief over de mate waarin een initiatief bijdraagt aan de Duurzame ontwikkelingsdoelen van de VN (Sustainable development goals (SDG)),

Moment van verzameling, frequentie

Afhankelijk van het initiatief, doorlopend

Schaal

Per initiatief; na te gaan is of vergelijking tussen initiatieven of tussen gemeenten de moeite waard is.

Bruikbaarheid voor impact of onderbouwing

Nagaan of gebruik van data van vergelijkbare initiatieven bruikbaar is.

VNG Etalage

Link bron: <https://catalogus.vngrealisatie.nl/portal/catalogue/1?page=0>

Aard van data

De VNG Etalage is een overzicht van monitoren die gemeenten gebruiken. Er zijn 24 voorbeelden van monitoren die zich richten op effecten van Welzijn, WMO en zorg. De monitors richten zich vooral op aanbieders.

Moment van verzameling, frequentie

Afhankelijk van de monitor.

Schaal

Per monitor is na te gaan is of effecten van aanbieders voor een gemeente als geheel gelden of per buurt.

Bruikbaarheid voor impact of onderbouwing

Nagaan of gebruik van data bruikbaar is.